Prefață

Conținut și destinatar

The Syntax of Old Romanian oferă o descriere extinsă a sintaxei limbii române vechi (perioada cuprinsă între începutul secolului al XVI-lea, data primelor texte românești păstrate, și sfârșitul secolului al XVIII-lea, mai exact anul 1780, considerat convențional ca început al românei moderne). Potrivit periodizării românei, curent acceptate de cercetători (GR: 3-5), descrierea sintactică a românei vechi distinge între perioada celor mai vechi texte românești cunoscute (1500–1640) vs perioada a doua (1640–1780), cu texte mai numeroase și mai diversificate stilistic și cu reguli mai fixate (pentru diferența celor două etape, vezi §1.1.1).

The Syntax of Old Romanian vine în continuarea cărții *The Grammar of Romanian* (Oxford University Press, 2013), care realizează descrierea morfo-sintactică a limbii române moderne standard. Noua carte aduce o schimbare a perspectivei și a perioadei examinate: investigația diacronică a sintaxei textelor românești vechi.

Cartea se adresează cercetătorilor cu pregătire lingvistică, romaniști și neromaniști, interesați de sintaxa diacronică și, în mod special, de evoluția sintactică a limbilor romanice. Organizarea cărții este modernă, atât teoretic, cât și terminologic, fără însă a pune probleme de accesibilitate. Pentru lingvistica romanică, lucrarea oferă numeroase fapte noi, unele dintre ele regăsibile și în stadii anterioare ale altor limbi romanice, fenomene care pun într-o nouă lumină evoluția de la latină la română, facilitând comparația cu stadii mai vechi ale limbilor romanice. Pentru teoria lingvistică, lucrarea dă posibilitatea analizării condițiilor de gramaticalizare a diverselor fenomene. În situația specială a textelor traduse, există posibilitatea investigării diverselor fenomene de împrumut și de calc lingvistic și a modului în care acestea pot influența sintaxa unei limbi date.

Deși, în descriere, atenția specială se îndreaptă asupra trăsăturilor considerate ca particulare pentru româna veche, descrierea urmărește ansamblul limbii vechi, astfel încât cine nu cunoaște sistemul din româna modernă poate obține o imagine de ansamblu asupra sintaxei limbii române vechi. Cartea de față nu presupune cunoștințe anterioare asupra românei și a istoriei ei. Cartea, în sine, este

BDD-B844-02 © 2019 Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:03:19 UTC)

suficientă pentru atingerea scopului propus, făcând-o accesibilă inclusiv cititorilor nefamiliarizați cu sistemul gramatical al românei moderne.

Despre corpus

Cartea este rezultatul unei cercetări recente bazate pe excerptarea și analiza unui corpus foarte larg de texte vechi editate. Corpusul, alcătuit de Emanuela Timotin, specialist în editarea textelor vechi românești, este alcătuit din 115 texte (dintre care unele – *Apocalipsul Maicii Domnului*, *Codex Sturdzanus* etc. – au mai multe versiuni și sunt întinse pe parcursul mai multor secole); vezi p. 587–597, inventarul textelor investigate. Textele primei perioade ale românei vechi (1500–1640) au fost analizate exhaustiv; pentru a doua perioadă (1640–1780), au fost selectate și analizate cele mai reprezentative texte.

Cercetarea bazată pe corpus este singura posibilă pentru o fază de limbă anterioară, necunoscută direct cercetătorului. Ne-am asumat metoda cercetării pe bază de corpus cu toate avantajele și dezavantajele ei (exemplele sunt preluate numai din texte; aprecierile privind uzul și valorile pragmatice – valori de emfază, de uz stilistic –, precum și cele privind cazurile de sinonimie sintactică și de ambiguitate sunt făcute cu prudență; datarea unor fenomene este nesigură și aproximativă, căci oricând pot fi descoperite texte anterioare, iar, în plus, multe texte ni s-au păstrat fără indicația exactă de datare și de localizare; pentru numeroase dificultăți și „capcane" de interpretare, vezi §1.1.6).

Pentru a diminua, cât este posibil, dezavantajele unui studiu pe bază de corpus, am încercat:

(i) utilizarea unui corpus cât mai bogat și mai diversificat, reprezentând tipuri diferite de texte (traduse și netraduse; religioase și laice; texte narative și administrative; texte de lege și acte de vânzare–cumpărare etc.), precum și texte acoperind zone geografice cât mai diverse (pentru specificul perioadei privind tipologia și datarea textelor, vezi §1.1.2; pentru regiunea de proveniență a fiecărui text, vezi indicațiile din CORPUS);

(ii) introducerea de observații cantitative, care pot da seama de frecvența unui fenomen, de extinderea lui într-o etapă a intervalului analizat, de dinamica unui fenomen, încercând să eliminăm pe cât a fost posibil aparițiile accidentale.

Cu toate aceste precauții, unele observații sunt însoțite frecvent de calificativele „probabil", „posibil".

Metodă și obiective

Perspectiva de analiză este **sincronică și diacronică** (**sincronică**, în sensul că, în interiorul unei perioade precis fixate, se urmărește descrierea cât mai completă a corpusului; **diacronică**, în sensul că se compară cele două etape ale perioadei vechi: 1500–1640 vs 1640–1780, iar rezultatele globale se compară cu cele din româna

BDD-B844-02 © 2019 Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:03:19 UTC)

modernă). Pentru perioada veche, se urmărește evoluția fenomenelor sintactice (eliminarea sau restrângerea anumitor fenomene sau, dimpotrivă, generalizarea altora, gramaticalizarea totală sau parțială – nivele de gramaticalizare – pentru diverse fenomene, concurența dintre structuri și, implicit, cazurile de variație sintactică etc.). Se examinează și în ce măsură fenomene arhaice, ieșite actualmente din limba standard, se păstrează în graiurile actuale.

Cartea continuă și perspectiva **tipologică și comparativă** din *The Grammar of Romanian*, 2013, insistând asupra fenomenelor considerate caracteristice limbii române (fie în aria romanică, fie în cea balcanică). În măsura în care anumite trăsături ale românei vechi sunt regăsibile și în faze vechi ale limbilor romanice, deseori se fac și raportări la acestea.

Dincolo de descriere, lucrarea trebuie să dea câteva răspunsuri semnificative. Cât de puternice sunt influențele străine asupra sintaxei românei vechi, dat fiind faptul că numeroase texte sunt traduceri (mai ales din slavonă, dar și din maghiară, latină, elină), iar numeroase texte de lege și documente administrative aveau modele străine. În acest sens, vom compara continuu textele traduse cu cele originale, textele cu sintaxă mai liberă (texte narative) cu cele cu sintaxă mai rigidă (texte de lege).

Avem convingerea că dacă un fenomen de împrumut pătrunde și se extinde considerabil într-o limbă, asta este posibil numai pentru că elemente de structură ale limbii respective dau această libertate.

Structura lucrării

Pentru a facilita comparația cu limba actuală, *Sintaxa limbii române vechi* este organizată similar cu *The Grammar of Romanian* (în structură, concepție, terminologie, titluri de capitole și de subcapitole).

Introducerea cuprinde trei subsecțiuni: prima (§1.1) este dedicată prezentării corpusului, atât din punct de vedere tipologic, cât și din punctul de vedere al datării și al localizării textelor; următoarele două subsecțiuni (§§1.2; 1.3) prezintă sintetic caracteristicile generale fonologice, respectiv morfologice ale românei vechi.

Fiecare capitol (2–11) prezintă descrierea fenomenului, fiind examinate cu insistență faptele care diferențiază limba veche de limba actuală. Se urmăresc și diferențele (acolo unde există) dintre cele două perioade de limbă veche (1500–1640 vs 1640–1780), precum și eventuale diferențe regionale.

Observațiile și tabelele cantitative urmăresc să suplinească imposibilitatea de a include exemple din toate tipurile de texte și din întreaga perioadă examinată. Pentru completarea și diversificarea exemplelor, lucrarea este însoțită de o ANEXĂ de exemple publicată *online* (cu indicațiile de accesare www.lingv.ro → The Syntax of Old Romanian).

Fiecare capitol cuprinde, în final, concluzii de capitol, special orientate spre faptele specifice limbii române vechi pentru fenomenul examinat. La finalul

BDD-B844-02 © 2019 Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:03:19 UTC)

cărţii, apar şi concluzii generale (capitolul 12), sintetizând principalele fenomene specifice limbii române vechi.

Consideraţii finale

Cartea este o lucrare colectivă (19 colaboratori), elaborată, în cea mai mare parte, de colectivul Departamentului de Gramatică de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetii" al Academiei Române, acelaşi colectiv care a elaborat şi *The Grammar of Romanian,* OUP, 2013. Secţiunea de introducere asupra structurii morfologice (§1.3) este redactată de profesorul Martin Maiden (Universitatea din Oxford). Contribuţia fiecărui colaborator este precis indicată în *Cuprinsul detaliat*. Un rol deosebit l-au avut Adina Dragomirescu şi Irina Nicula Paraschiv, care au asigurat operaţiile de unificare şi de tehnoredactare a ansamblului, precum şi Irina Nicula, Dana Niculescu, Blanca Croitor, Alexandru Nicolae, care au asigurat revizia traducerilor.

Mulţumiri speciale pentru d-na Julia Steer, al cărei profesionalism, înţelegere şi simpatie le-am simţit pe tot parcursul colaborării. Mulţumiri profesorilor Adam Ledgeway şi Ian Roberts, coordonatorii seriei *Oxford Studies in Diachronic and Historical Linguistics,* pentru suportul constant şi pentru interesul arătat studiului limbii române.

Întreaga noastră consideraţie şi gratitudine se îndreaptă spre profesorul Martin Maiden, care ne-a oferit, cu generozitate şi profesionalism, sprijin ştiinţific şi revizia finală de limbă engleză; prin pasiunea, entuziasmul şi interesul pe care le-a arătat pentru română, a fost adevăratul iniţiator şi mentor al proiectului.

Ne asumăm întreaga responsabilitate pentru erorile, inconsecvenţele şi inadvertenţele rămase.

aprilie 2015 Gabriela Pană Dindelegan

BDD-B844-02 © 2019 Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:03:19 UTC)